

PWS

Sem Nijdam
6vV
Geschiedenis
Mevr. F. Reinders
09-01-2019

Inhoudsopgave

Inleiding	2
De oorlogsjaren voor kinderen van NSB'ers	4
Bevrijd na de oorlog?	11
Leven met de gevolgen van de oorlog	17
Conclusie	23
Nawoord	25
Bronnenlijst	26
Logboek	29

'Het wordt tijd dat we het zwijgen opheffen. Het is te belangrijk om toch mensen te kunnen laten nadenken over ons leven. Want als wij niks vertellen, blijven de oude gedachtegangen over ons bestaan' – Jeanne Diele-Staal

Inleiding

Niet de oorzaak, wel de gevolgen. Niet de schuld, wel de straf. Niets verkeerd gedaan en toch fout. Zo kan het leven van veel kinderen van NSB'ers worden beschreven. De Nederlandse bevolking had na de oorlog, en nu vaak nog steeds, geen oog voor de gezinnen die aan de kant van de bezetters hadden gestaan. Men zag deze NSB'ers als landverraders die gestraft en vergeten moesten worden. Maar wat moest men vinden van de kinderen van deze NSB'ers? Wat is er met deze kinderen gebeurd tijdens en na de oorlog? En hebben zij hier in hun verdere leven nog last van gehad? Veel Nederlanders hebben nog nooit over deze kinderen nagedacht. Zelden kom je in de media iets tegen over deze groep kinderen. Daarnaast word er op scholen vrijwel geen onderwijs gegeven over de gevolgen van de oorlog voor NSB'ers en hun kinderen. Er is veel meer aandacht voor de gevolgen van de oorlog voor joodse mensen en mensen die in het verzet hebben gezeten. Daarom heb ik besloten om mijn profielwerkstuk te schrijven over kinderen van NSB'ers. Ik wilde graag meer weten over hoe het leven van deze kinderen er uit heeft gezien tijdens en na de Tweede Wereldoorlog. Daarnaast was ik benieuwd naar de wijze waarop de kinderen op latere leeftijd nog last hebben gehad van de keuze van hun ouders voor de NSB. Mijn hoofdvraag is dan ook: *'Welke invloed heeft het NSB-lidmaatschap van ouders in de Tweede Wereldoorlog gehad op het leven van hun kinderen?'*

Om deze invloed te onderzoeken, heb ik het werkstuk opgedeeld in drie verschillende periodes met bijbehorende deelvragen. Met de eerste periode van 1940 tot de bevrijding in mei 1945, wilde ik meer inzicht krijgen in de gebeurtenissen in het leven van de kinderen in de oorlogsjaren. *'Hoe zag het leven van deze kinderen eruit en hoe zag de rest van de bevolking hen tijdens de oorlog'* is mijn deelvraag die goed bij deze periode past. De bevrijding van Nederland in 1945 is een omslagpunt geweest in het leven van kinderen van NSB'ers. De volgende periode begint dan ook met de bevrijding en gaat door tot omstreeks 1950. Aangezien ik geen idee had wat er met kinderen van NSB'ers gebeurde na de oorlog, is mijn deelvraag bij deze periode: *'Wat gebeurde er met deze kinderen direct na de oorlog?'*. De laatste periode gaat van begin jaren '50 tot het heden. In deze decennia word duidelijk wat alle gebeurtenissen in en na de oorlog hebben veroorzaakt in het leven van de kinderen. *'Hoe heeft het NSB-lidmaatschap van de ouders het volwassen leven van deze kinderen beïnvloedt in de decennia na de oorlog?'*, is daarvoor een bijpassende deelvraag.

De beste bronnen voor mijn werkstuk moesten wel persoonlijke levensverhalen zijn van mensen die werkelijk slachtoffer zijn geworden van de keuze van hun ouders voor de NSB. Op de website van het Nationaal Archief en op gahetna.nl, hebben redelijk veel kinderen van NSB'ers hun persoonlijke verhaal gepubliceerd. Naast deze verhalen heb ik het boek *'Kinderen van foute ouders'* van Chris van der Heijden gebruikt om een beter inzicht te krijgen in het leven van deze kinderen. Ook staan in dit boek nog veel andere persoonlijke verhalen, waardoor ik er ook nog een goed beeld bij kon krijgen. Het proefschrift *'Als je wortels taboe zijn'* van Martijn Lindt heb ik gebruikt om mezelf in te lezen in de psychologische gevolgen in het latere leven van de kinderen door het NSB-lidmaatschap van hun ouders.

Naast het gebruik van bronnen in boeken en op internet, heb ik voor mijn werkstuk een interview gehouden met Jeanne Diele-Staal. Jeanne is geboren in 1938 in Almelo en heeft twee broers uit 1935 en 1942. Haar vader was drogist en lid van de NSB. Na de oorlog is hij gestraft voor zijn daden in de oorlog. De moeder van Jeanne is nooit lid geweest van de NSB en werd daarom ook niet gestraft. In een interview van bijna twee uur, heeft Jeanne haar persoonlijke levensverhaal verteld. Haar verhaal heb ik vervolgens per periode verwerkt tot een alinea waarin haar levensverhaal voor die periode duidelijk wordt.

De oorlogsjaren voor kinderen van NSB'ers

De Nationaal Socialistische Beweging in Nederland, oftewel de NSB, werd in 1931 opgericht door Anton Mussert en Cornelis van Geelkerken. Vanaf de oprichting was de NSB al antiparlementair en hechtte zij veel waarde aan één sterke leider, maar de NSB zou pas later, onder invloed van de ontwikkelingen in nazi-Duitsland, ontwikkelen tot een radicale, antisemitische partij. Door de slechte economische situatie werden veel Nederlanders in de eerste helft van de jaren '30 lid van de NSB. Achttien procent van de Nederlandse beroepsbevolking was in de jaren '30 werkloos¹. Anton Mussert beweerde deze grote werkloosheid terug te kunnen dringen en de eenheid in Nederland terug te kunnen brengen. De economische crisis had een enorme stijging in het aantal leden van de NSB tot gevolg. Naast veel werklozen in de agrarische en industriële sector werden er ook jongeren en intellectuelen lid van de NSB, waardoor de NSB in elke laag van de bevolking vertegenwoordigd was. Het ledenaantal van de NSB steeg van ongeveer duizend leden in 1933 tot 52 duizend leden in 1936². Het aantal leden nam echter in de laatste periode van de jaren '30 sterk af. Dit kwam omdat de NSB steeds meer op de Duitse NSDAP van Hitler ging lijken. Zo gebruikte de NSB dezelfde kleuren, maakte gebruik van een fascistische groet en richtte ook een jeugdbeweging op. Ook werd de NSB antisemitisch en radicaal, wat veel weerzin van de bevolking opleverde. Vanaf eind 1938 hadden Nederlandse gemeenten lijsten gemaakt van Nederlanders en in Nederland wonende buitenlanders die als staatsgevaarlijk werden gezien, veel van deze Nederlanders waren lid van de NSB. Toen in mei 1940 de Tweede Wereldoorlog voor Nederland begon, werden veel van deze staatsvijanden opgepakt. Vervolgens steeg in het eerste halfjaar van de oorlog het aantal leden van de NSB met 172 procent³. Mensen collaboreerden uit angst met de Duitsers of ze waren voor een Europese eenheid onder leiding van de nazi's. Met deze grote stijging van het aantal leden van de NSB, steeg het aantal kinderen van collaborateurs met een nog veel groter aantal.

De vele geschreven verhalen en biografieën laten zien dat de negatieve gevolgen voor de kinderen door het NSB-lidmaatschap van hun ouders de positieve gevolgen erg overschaduwden tijdens de oorlog. Al voordat Nederland zich capituleerde, beleefden deze kinderen een eerste angstige periode. Namelijk de periode waarin hun vader werd opgepakt en opgesloten als staatsvijand. De kinderen en hun moeder bleven in onzekerheid over waar hun vader was en wat er met hem ging gebeuren. In sommige gevallen werd de moeder enkele dagen later ook nog opgepakt. De kinderen werden door de politie vaak alleen thuis achtergelaten, wat in veel gevallen als traumatisch is ervaren. De kinderen waren deze dagen afhankelijk van de hulp van familieleden en kennissen. Zo ook Hugo Reisiger wiens vader eerst werd gearresteerd en zijn moeder twee dagen later. Hugo bleef alleen thuis achter en werd later door het personeel van zijn vader naar zijn grootmoeder gebracht. Toen na de capitulatie van Nederland hun ouders weer werden vrijgelaten, kwam er een einde aan deze angstige periode.

¹ <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2009/12/werkloosheid-jaren-dertig-hoogste-ooit>

² <https://isgeschiedenis.nl/nieuws/de-turbulente-opkomst-van-de-nsb>

³ Eigen berekening naar de gegevens van Wikipedia

Op deze angstige meidagen van 1940 volgde de enige periode waarin de kinderen van NSB'ers het relatief goed hadden. Ze werden weliswaar door veel Nederlanders bespot en vermeden, maar er waren ook velen die op hun tellen pasten en hun weezin niet lieten merken. Daarnaast hadden de Duitsgezinden in deze periode het voordeel dat de Duitsers land wonnen op alle fronten en steeds meer medestanders kregen. Ook hadden de kinderen het in eigen kring vaak goed en leuk. De Duitse bezetting had voor veel kinderen van foute ouders nog een ander voordeel. Zij mochten namelijk in de vakantieperiode enkele weken 'gezonde Duitse lucht' ademen. Hoewel er negatieve verhalen over deze vakanties bestaan, hebben over het algemeen de meeste kinderen deze vakantie in Duitsland als een leuke tijd ervaren. Ouders moesten aantonen dat hun kind niet Joods, gehandicapt, ziek of zelfs bedplassend was voordat ze op vakantie mochten. De kinderen vertrokken met grote aantallen tegelijk met de trein richting Duitsland of Oostenrijk. Hier kwamen ze bij een gastgezin op een boerderij terecht waar ze meehielpen en leuke dingen deden. Daarnaast kregen de kinderen goed te eten, wat ook nodig was na een dag hard werken op de boerderij en op de velden. Leo van Leeuwen zei dan ook over zijn verblijf in Oostenrijk: *'Je zou niet zeggen dat het oorlogstijd was'*⁴.

Ook werden ruim twaalf duizend kinderen van NSB-leden, sommigen onder dwang van hun ouders, lid van de Nationale Jeugdstorm. Deze vereniging is opgericht door Cornelis van Geelkerken, wie ook één van de oprichters van de NSB was. Van Geelkerken baseerde de Jeugdstorm op de Duitse Hitlerjugend. Kinderen tussen de tien en zeventien jaar oud konden lid worden van de vereniging. Jongens en meisjes werden in gescheiden groepen ingedeeld. Leden tussen 10 en 13 jaar werden meeuwen en meeuwkes genoemd. Het oudere deel van de leden waren de stormers en stormsters. Wanneer de jongens achttien jaar werden, kwamen zij bij de Nederlandse Arbeidsdienst of de Waffen-SS terecht. Bij de Jeugdstorm lag de nadruk voornamelijk op sport, vooral in groepsverband. Ook zongen de kinderen liederen en marcheerden ze tijdens optochten en manifestaties. Verder werden er filmmiddagen georganiseerd waar vaak films over Hitler en Duitsland getoond werden. De Jeugdstorm wordt veelal positief beschreven door de leuke en gezellige dingen die gedaan werden. Ook werden de kinderen er niet gepest omdat hun ouders lid waren van de NSB. Het samenkomen met andere kinderen die ook om die reden gepest werden, gaf een vertrouwd en veilig gevoel. Een belangrijk en veel beschreven kenmerk van de Jeugdstorm was het uniform die de leden droegen. Het uniform bestond uit een lichtblauwe blouse met das en een zwarte korte broek. Daarnaast werd er meestal een hoedje gedragen met een insigne van een zeemeeuw, wat het logo van de Jeugdstorm was. Sommige kinderen waren trots op hun uniform en droegen deze dan ook in hun vrije tijd en op school. Het gaf deze kinderen een gevoel bij de 'elite' te horen. Andere kinderen droegen hun uniform echter met tegenzin, omdat zij gemeden en gepest werden door hun klasgenoten. De kinderen die hun uniform wel met trots droegen, werden niet echt geraakt door pesterijen, want ze stonden immers boven deze kinderen.

De pesterijen is iets wat bijna alle kinderen van foute ouders hebben meegemaakt tijdens de oorlog. Vaak wilde niemand meer naast ze zitten in de klas en werden ze buitengesloten. De kinderen werden uitgescholden voor vuile NSB'er en werden soms zelfs mishandeld. Zo verteld Alwin van Leeuwen over één van zijn ervaringen:

⁴ C. van der Heijden, *Kinderen van foute ouders*, (Amsterdam 2014) 49

*'ze lagen in een 'hinderlaag' en als ik de straat in kwam, werd ik van alle kanten tegelijk aangevallen en gauw even afgerost. Altijd met z'n allen tegen één'*⁵. Ook gebeurde het veel dat buurtbewoners en dorpsgenoten de kinderen met de nek aankeken, vermeden of negeerden. Veel kinderen begrepen niet waarom iedereen zo tegen ze deed en voelden zich daarom erg alleen. De pesterijen vonden vooral plaats in en rond de school onder toezien van de leraar. De leraar deed echter vaak niks aan de pesterijen en deed in enkele gevallen zelfs mee. Het was zinloos voor ouders om wat tegen de pesterijen te doen, want dat kon tot gevolg hebben dat de situatie van kwaad tot erger ging.

Een van de manieren om te voorkomen dat de kinderen gepest werden, was ze naar een school te sturen waar alleen gelijkgezinden zaten. De kinderen kwamen in Deutsche Schulen en sommigen zelfs bij een Reichsschule in bijvoorbeeld Valkenburg (jongens) of in Heythuysen (meisjes) terecht. De in 1942 opgerichte Reichsschule in Valkenburg was bedoeld om de leerlingen tot de toekomstige militaire en bestuurlijke elite van het Derde Rijk op te leiden. De leerlingen die op deze school zaten waren vaak kinderen van NSB'ers of kinderen van in Nederland wonende belangrijke Duitsers. Er was sprake van een zware selectie om toegelaten te worden op de Reichsschule. Naast schoolprestaties en lichamelijke capaciteiten werden de kinderen beoordeeld op Arische raskenmerken, tonen van moed en uitblinkende prestaties. Het bepalen van Arische raskenmerken werd gedaan door het hoofd op te meten. Voor het tonen van moed moesten de kinderen van een drie meter hoge duikplank springen en boksen tegen een oudere jongen. Eenmaal door de selectie gekomen, gold er een proeftijd van een jaar. De totale opleiding duurde acht jaar en was toegankelijk voor kinderen van minstens tien jaar oud. Naast de gebruikelijke schoolvakken als Nederlands, Duits en wiskunde, lag er een grote nadruk op politiek, sport en zang. Alle vakken werden onderwezen in het nationaalsocialistische denkbeeld van de nazi's. De school leek erg veel op een kazerne, de kinderen waren namelijk dag en nacht op school en moesten drie keer per dag een appel uitvoeren. De leerlingen werden een strikte discipline bijgebracht door de strenge leraren, hoewel er niet van leraren gesproken werd maar van opvoeders. Wanneer de jongens de opleiding hadden afgerond kwamen ze vaak aan het Duitse front terecht.

Bij de meisjesvariant van de Reichsschule in Heythuysen was het regime net zo streng als in Valkenburg. Zo vertelt een anoniem persoon over de meisjesschool in Heythuysen: *'Als we een lerares in school tegenkwamen, moesten we vanaf drie meter voor haar tot drie meter achter haar bij het passeren de Hitlergroet brengen'*⁶. Het doel van deze Reichsschule was de meisjes op te leiden als levenspartner voor SS-ers. De schoolvakken waren ongeveer hetzelfde als bij de jongensschool, alleen de nadruk op zang was bij de meisjesschool groter. In de gezongen liederen kwam de nazi-ideologie duidelijk tot uiting. Ook werd er door de meisjes veel gezongen over moederschap, want dat was immers hun taak. Over het algemeen wordt er niet zo negatief teruggekeken door kinderen van foute ouders op hun tijd op een Reichsschule. De destijds veertienjarige Heinrich Piret schrijft hierover: *'Je voelde je speciaal, omdat je uitgekozen was. Alles was netjes en ordelijk, iedereen je gelijke.*

⁵ C. van der Heijden, *Kinderen van foute ouders*, (Amsterdam 2014) 53

⁶ C. van der Heijden, *Kinderen van foute ouders*, (Amsterdam 2014) 56

*Je was eigenlijk een beetje afgesloten van de buitenwereld. En aan de strikte discipline raakte je gauw gewend*⁷.

Vanaf september 1944 wordt het verhaal van kinderen van foute ouders radicaal anders. Om precies te zijn op 5 september 1944 op Dolle Dinsdag. Tot deze dag leek het leven van de kinderen nog min of meer normaal. Daarna niet meer. De toen zes jarige Irene Hissink zegt over deze dag: *'Toen gebeurde er iets waardoor onze op het oog perfecte wereld als een kaartenhuis in elkaar stortte'*⁸. Op zondagavond 3 september maakte Radio Oranje bekend dat de bevrijding voor de deur stond. Op maandag 4 september liet Radio Oranje weten dat Brussel bevrijd was en dat de Britse troepen op nog geen zestig kilometer van de grens verwijderd waren. Dit radiobericht veroorzaakte in heel Nederland een razendsnelle verspreiding van het gerucht dat de bevrijding bijna was aangebroken. Veel Nederlanders begonnen de bevrijding al te vieren en hingen de Nederlandse vlag uit. Deze geruchten betekenden minder goed nieuws voor de NSB'ers in Nederland. Veel gezinnen besloten te vluchten richting Duitsland. Opvallend was dat de vader vaak in Nederland achterbleef en de moeder samen met de kinderen richting Duitsland ging, wat ervoor zorgde dat de kinderen alweer gescheiden werden van hun vader. Met een klein beetje bagage gingen ze op weg naar het station, hun huis en bezittingen achterlatend. De huissleutel werd bij een ongetrouwde NSB'er in bewaring gegeven en het huis werd verzegeld. De spoorwegen maakten ondertussen 45⁹ treinen gereed die de gezinnen naar Duitsland zouden brengen. In totaal zijn er ongeveer veertig treinen ingezet. De eerste trein vertrok op woensdag, maar de dag ervoor hadden honderden gezinnen zich al op de stations verzameld. De treinreis verliep erg oncomfortabel, de wagons waren namelijk volgepropt met mensen die vaak ook moesten staan. Naast dat de treinreis oncomfortabel was, was het ook erg gevaarlijk. Geallieerde vliegtuigen beschoten en bombardeerden de treinen vol vluchtelingen die richting Duitsland gingen. Dit deden zij omdat de geallieerden dachten dat het om troepen- of wapentransport ging. Bij elke aanval op een trein, moesten de inzittenden uit de trein springen en zich onder de trein of in bosjes verschuilen totdat de aanval over was. Deze aanvallen hadden een aantal doden en gewonden tot gevolg.

Naar schatting zijn er in het najaar van 1944 ongeveer vijftienzestigduizend¹⁰ personen uit NSB gezinnen naar Duitsland gevlucht. De Duitse Gauleiter Otto Telschow bood de nationaalsocialistische Nederlanders onderdak aan in zijn gouw Osthannover. Zo kwam de grote meerderheid van de gevluchte NSB'ers terecht op de zogenoemde Lüneburger Heide, de rest raakte verspreid over het hele Duitse Rijk. Dit plattelandsgebied was een relatief veilig gebied, omdat er hier geen belangrijke industriesteden waren die gebombardeerd konden worden. Sommige gezinnen kwamen terecht op boerderijen waar ze in ruil voor onderdak moesten meehelpen. De meeste gezinnen belandden echter in een haastig gebouwd kamp. Sommige Duitsers die in dit gebied woonden ontvingen de Nederlanders niet met open armen. Zij vonden namelijk dat hun 'volksgenoten' door te vluchten hun land en politieke overtuiging hadden laten vallen. De situatie in de opgerichte kampen op de heide was slecht. Door het matige voedsel en de slechte hygiëne braken er

⁷ Idem, 56

⁸ C. van der Heijden, *Kinderen van foute ouders*, (Amsterdam 2014) 62

⁹ Interview met Jeanne Diele-Staal

¹⁰ Schatting van Loe de Jong in het boek 'Kinderen van foute ouders' van Chris van der Heijden

ziektes uit, waardoor er ook in de vluchtelingenkampen mensen overleden. Toch spreken enkele gevluchte kinderen over een plezierige tijd in Duitsland. Zo vertelt Ruud Bijmans, die samen met zijn moeder en zusje, in een school in Westerdorf opgevangen werd: *'Voor mij was het een groot jongensavontuur. Geen school, de gehele dag buiten en veel sneeuw'*¹¹. Maar het merendeel van de verhalen uit de vluchtelingenkampen beschrijven vooral de ruzies, het matige voedsel en de slechte hygiëne. De kinderen van foute ouders en hun moeders werden begin 1945 terug naar Nederland gestuurd omdat het in Duitsland niet langer veilig was.

Tegen het einde van de oorlog moest een deel van de kinderen van NSB'ers meevechten in het leger tegen de geallieerden. Jongens vanaf veertien jaar oud moesten *'kämpfen für das Heimatland'*. Kinderen van twaalf en dertien jaar oud waren te jong om mee te vechten in de oorlog, maar te oud om er helemaal buiten te blijven. Jongens in deze leeftijdscategorie werden ingezet voor hand- en spandiensten. De destijds twaalfjarige Alwin van Leeuwen vertelt hierover: *'We moesten gladde telefoonpalen over de weg leggen zodat de Amerikaanse tanks gestopt konden worden. Als een tank over die palen zou rijden, zouden de palen terugrollen zodat de tank niet vooruit kwam. En dan kon de SS hem gemakkelijker onder vuur nemen'*¹². Andere kinderen waren aan het eind van de oorlog wel oud genoeg om daadwerkelijk in de strijd mee te vechten. Deze jongens moesten zich melden als Kriegsfreiwilliger. Via deze weg kwamen zij uiteindelijk bij de SS of de Wehrmacht terecht. De jongens moesten op hun kazerne meerdere executies van deserteurs bijwonen, met als doel dat ze niet eens aan desertie durfden te denken. Daarnaast werd de strijd en de oorlog op deze kazernes verheerlijkt. Jaap Hanze geeft hiervan een goed voorbeeld, hij vertelt namelijk dat er met grote letters op het kantine gebouw *'Deine Kameraden sind da wo scharf geschossen wird'* geschreven stond. Er kwam een moment dat de jongens van de kazerne richting het front werden gestuurd. De chaos aan het front was onbeschrijfelijk. Een anonieme destijds zestienjarige jongen vertelt over zijn ervaringen aan het front: *'Lopen, lopen en nog eens lopen. Berg op, berg af. Honger en dorst en om ons heen overal de Russen'*. Dezelfde man sluit zijn verhaal af met de woorden: *'Als ik me nu realiseer dat ik toen zestien jaar was, kan ik niet begrijpen dat ik dit heb meegemaakt. Het is toch echt waar'*¹³. Veel jonge soldaten zijn gesneuveld tijdens deze laatste maanden van de oorlog, sommigen hadden het geluk dat hun officier besloot zich over te geven in plaats van dood te vechten. Het spreekt voor zich dat deze jongens levenslange trauma's hebben gekregen door alle gebeurtenissen tijdens het meevechten.

Ondertussen werden in deze maanden verschillende delen van Nederland bevrijd. De teruggekeerde NSB-gezinnen werden opgevangen in nog niet bevrijde delen van Nederland. Hier kwamen zij eerst in een NSB-opvang terecht, vaak een soort hotel of school. Later kwamen de gezinnen in huizen van vermoedelijk Joden terecht. De kinderen droegen nu een geheim met zich mee. Niemand mocht weten wie ze werkelijk waren en waar ze vandaan kwamen. Zo begon een periode van zwijgen en liegen voor de kinderen. Op die manier kregen Irene Hissink en haar familie na 250 kilometer lopen onderdak bij een boerderij in Vlagtwedde. Als vervolgens een bepaald gebied in Nederland ook bevrijd werd, moesten alle kinderen met hun foute

¹¹ C. van der Heijden, *Kinderen van foute ouders*, (Amsterdam 2014) 70

¹² C. van der Heijden, *Kinderen van foute ouders*, (Amsterdam 2014) 77/78

¹³ Idem, 82

ouders weer vertrekken naar de nog niet bezette gebieden. Irene vertelt over deze tocht: *'De tocht leek op die in Duitsland, maar met het verschil dat we daar betrekkelijk veilig waren en niet bang hoefden te zijn dat de bevolking zou ontdekken dat we NSB'ers waren'*¹⁴.

De bevrijding van Nederland op 5 mei 1945 betekende voor de kinderen van NSB'ers het begin van een ander leven. Voor hun was het geen bevrijding, maar juist het tegendeel. Het begon vaak met de arrestatie, berechting en soms zelfs executie van hun vader. Na de bevrijding werden NSB'ers en andere collaborateurs massaal opgepakt door de leden van de Binnenlandse Strijdkrachten. Zij werden eerst opgesloten in leegstaande gebouwen en in kampen. Ongeveer 120.000 collaborateurs en NSB'ers werden veroordeeld tot een gevangenisstraf. 34 Nederlandse collaborateurs werden ter dood veroordeeld en geëxecuteerd. Deze gebeurtenissen hadden grote impact op de kinderen van de collaborateurs. Zij zagen hun vader, en soms ook hun moeder, gearresteerd en weggevoerd worden onder toezien oog van de buurt. Veel vaders van kinderen zijn veroordeeld tot een jarenlange gevangenisstraf, waardoor de kinderen van de een op de andere dag hun vader lang niet meer zagen. De gevallen waarbij de vader werd geëxecuteerd waren al helemaal traumatisch. De Friese Jettie Wassenaar vertelt over haar traumatische ervaring tijdens de bevrijding: *'We hoorden schoten en we zagen een vrachtwagen bij de brug staan. Plotseling voel ik twee handen voor mijn ogen, maar ik zie nog net dat vader, met zijn armen omhoog, over de brug rent'*¹⁵. Daarnaast was er ook een hoop onduidelijkheid over alle gebeurtenissen. Vragen als waar is vader en kunnen we weer naar huis kwamen veel voor in gezinnen met foute ouders. Ook konden de kinderen niet mee doen aan de festiviteiten en parades die er in het dorp plaatsvonden.

Jeanne Diele-Staal herinnert zich niks van de Duitse inval in Nederland. Zij was toen twee jaar oud en ze groeide op met andere kleuters en zat op de kleuterschool. Haar eerste herinnering aan de oorlog was toen ze drie jaar oud was. Haar vader kwam ineens thuis in een uniform van de NSB, dit wist Jeanne echter toen nog niet. Haar ouders vertelden haar dat vader nu werkte bij de politie om de orde op straat te handhaven. Jeanne speelde als kleuter altijd met vriendjes en vriendinnetjes van de kleuterschool, maar als ze vijf jaar is stopt de kleuterschool. Het gebouw waar de kleuterschool in zat, werd nu gebruikt om Duitse soldaten in te huisvesten. Nu de kinderen niet meer naar de kleuterschool hoefden, speelde Jeanne met haar vriendinnetjes op straat. Maar wanneer ze op een dag naar haar vriendinnetjes ging, zei één van hen: *'Sjaantje, jij mag niet meer meedoen. Wij willen niet meer met je spelen'*. Jeanne dacht dat niemand meer met haar wilde spelen omdat ze geen leuk meisje was en durfde daarom ook niet meer op straat te komen. Ze heeft toen alleen nog maar in de achtertuin gespeeld met haar jongere broertje.

Op Dolle Dinsdag is Jeanne samen met haar moeder, broers en twee dienstmeisjes met de trein richting Duitsland gevlucht. Jeanne was toen net zes geworden en wist niet dat ze gingen vluchten. Haar ouders hadden haar en haar broers verteld dat ze een poosje in Duitsland gingen wonen. Ze kwamen terecht in Nienburg, daar was een schoolgebouw omgebouwd tot opvangcentrum. Alle mensen sliepen op wat stro wat op de grond lag. Vanuit dit noodgebouw gingen dagelijks

¹⁴ Idem, 86/87

¹⁵ C. van der Heijden, *Kinderen van foute ouders*, (Amsterdam 2014) 88

gezinnen naar een plek waar ze langer konden wonen. Zo kwam Jeanne met haar moeder, broers en de dienstmeisjes terecht op een boerderij. Hoewel het haar erg leuk leek om naar de boerderij te gaan, was de aankomst allesbehalve leuk. Toen ze op de boerderij arriveerden, kwam het even oude zontje van de boer namelijk voor Jeanne staan en zij met een nors gezicht: *'Sie sind Landesverräter'*. Op de boerderij hadden ze een heel klein kamertje zonder kachel. Voor de kerst kwam haar vader op bezoek op de boerderij en moest na een paar dagen weer terug naar Almelo. Haar vader nam het hele gezin weer mee naar Nederland, omdat haar moeder het niet meer zag zitten op de boerderij in Duitsland.

Onderweg werd de trein waarin zij zaten, beschoten door de Geallieerden. De trein maakte een noodstop en Jeanne ging met haar familie onder de trein liggen. Jeanne kan zich nog herinneren dat ze het toen heel raar vond dat niet iedereen opstond na de beschieting. Naast meerdere doden waren er ontzettend veel gewonden gevallen. Jeanne en haar familie zijn daarna met paard en wagen naar Almelo gebracht. Daar gingen ze niet naar huis, maar naar een soort opvanghuis waar vooral Duitsers en NSB'ers werden opgevangen. Daar speelde ze met speelgoed wat van gedeporteerde Joodse kinderen was geweest. Hier heeft Jeanne zich later enorm schuldig over gevoeld. Af en toe mocht ze met haar broer mee naar de gaarkeuken om eten te halen. Daar kwamen zij mensen tegen die het over de oorlog hadden. De mensen hadden het daarnaast ook over de mensen waar zij een hekel aan hadden, de NSB'ers en de landwachters. Vanaf toe begon Jeanne langzaam te denken dat zij en haar familie daar iets mee te maken konden hebben. Haar ouders hadden haar nog nooit iets verteld over de rol van haar vader in de oorlog.

In april 1945 moest Jeanne en haar hele familie vluchten van Almelo naar het noorden van Nederland. Hiervoor waren twee vrachtwagens geregeld, maar er kwam maar één aanrijden. Er werd toen besloten dat de vaders later met de tweede vrachtwagen zouden komen. Onderweg maakte Jeanne opnieuw een beschieting mee waarbij de aanhanger met alle bagage afbrandde. Ze kwamen samen met een paar andere gezinnen terecht op een boerderij van een NSB-gezin in Oude Pekela. Daar sliepen zij in een paardenstal en speelden de kinderen op het erf. Hier heeft Jeanne een leuke week gehad tot de bevrijding. Toen de bevrijding van Oude Pekela aanbrak, renden Jeanne en de andere kinderen richting de weg waar de Canadezen feestelijk verwelkomd werden. Maar tegelijkertijd met het verwelkomen van de Canadezen werden de NSB'ers gearresteerd door de Binnenlandse Strijdkrachten. Zo werden voor de ogen van Jeanne en de andere kinderen de bewoners van de boerderij gearresteerd. De feestvierende massa zag dit ook gebeuren en begonnen massaal te schreeuwen en te schelden. *'Lelijke NSB'ers'* en *'Goed dat ze jullie pakken'*, Jeanne werd erg bang van deze schreeuwende menigte en rende terug naar de boerderij om haar moeder te zoeken. De andere moeders en kinderen werden ook allemaal in auto's gestopt. Haar moeder heeft echter een vrijbrief gekregen van de burgermeester, omdat ze geen lid was geweest van de NSB en ziek was. Jeanne begon toen samen met haar moeder en broers lopend aan de terugtocht richting Almelo. Hier kwamen zij vijf weken later aan in dezelfde kleren waarin zij waren vertrokken en zaten ze onder de vlooiën en luizen. In Almelo werden ze snel herkend door de boze scheldende bevolking: *'Vuil NSB-wijf met je vieze kinderen, wat kom je hier doen?'*. In het huis waar ze altijd hadden gewoond, woonden nu andere mensen. En alle bezittingen waren verdwenen.

Samenvattend kunnen we stellen dat de oorlog voor kinderen van NSB'ers, naast enkele positieve bijkomstigheden, veel onplezierige momenten heeft gebracht. De vervelende en soms afschuwelijke situaties waar sommige kinderen tijdens de oorlog in belandden, hebben in veel gevallen tot trauma's geleid. Daarnaast hebben sommige gebeurtenissen ook tot directe gevolgen voor de NSB-gezinnen gezorgd. De berechting of executies van vooraanstaande NSB-mannen bijvoorbeeld. Hierdoor verloren kinderen hun vader en moesten hun hele leven zonder vader leiden. Ook hebben sommige kinderen van NSB'ers hun leven verloren door de verplichte strijd aan het front. Maar de allergrootste nadelen van het NSB-lidmaatschap van hun ouders, ondervonden de kinderen in de jaren na de oorlog en in hun verdere leven.

Bevrijd na de oorlog?

Waar voor de meeste Nederlandse kinderen de oorlog eindigde na de bevrijding, begon 'de oorlog' voor kinderen van NSB'ers pas echt na 5 mei 1945. Het werd voor de kinderen toen echt duidelijk dat ze er niet bij hoorden en dat ze dus buitenstaanders waren. Dit begon veelal met het moment dat de ouders gearresteerd werden. Vaak werd alleen de vader van het gezin gearresteerd, waardoor moeder en kinderen alleen thuis achterbleven. Zij hadden geen idee wat er met hun vader ging gebeuren en hoorden meestal enkele weken later over de veelal jarenlange gevangenisstraf die hun vader moest uitzitten. Zo verdwenen er in veel gezinnen van NSB'ers van de ene op de andere dag de vaderfiguren. Hierdoor groeiden de kinderen enkele jaren op zonder hun vader. Dit heeft in sommige gevallen geleid tot schaamte, persoonlijkheidsstoornissen en moeilijke situaties. Hoewel in de meeste gevallen alleen de vader opgepakt werd, kwam het ook voor dat ook de moeder werd gearresteerd. Wanneer dit gebeurde moesten de kinderen ook mee. Anneke Brouwers verteld hierover: *'Mijn vader en moeder werden opgepakt door de Binnenlandse Strijdkrachten met het geweer in de aanslag en m'n ouders de handen in de nek. Onderweg naar het politiebureau stonden spugende en jouwende mensen langs de weg'*¹⁶.

Voor de ruim honderdduizend veroordeelde NSB'ers¹⁷ was er lang niet genoeg ruimte beschikbaar in de Nederlandse gevangenissen. Hierom werden er in totaal meer dan negentig¹⁸ primitieve kampen opgezet. Kazernes, scholen en fabriekshallen werden omgebouwd om er honderden politieke gevangenen te kunnen herbergen. Maar het grootste deel van de bevolking kwam terecht in de door de bezetter opgerichte Nederlandse concentratiekampen. Deze concentratiekampen waren enkele maanden hiervoor en soms tegelijkertijd¹⁹ nog in gebruik voor de opvang van Joden. Vaak kwamen moeders met hun kinderen terecht in deze kampen en werden de vaders meestal opgesloten in echte gevangenissen. In de beruchte interneringskampen in Vught en Westerbork werden echter ook mannen gevangen gehouden. Zij waren helemaal gescheiden van de vrouwen en kinderen. Ook kinderen van zestien en zeventien jaar die mee moesten vechten met de

¹⁶ C. van der Heijden, *Kinderen van foute ouders*, (Amsterdam 2014) 101

¹⁷ <https://www.historischnieuwsblad.nl/tweedewereldoorlog/artikelen/de-kampen-voor-foute-nederlanders/index.html>, 24-12-2018

¹⁸ C. van der Heijden, *Kinderen van foute ouders*, (Amsterdam 2014) 102

¹⁹ Telefoongesprek met Herinneringscentrum Kamp Westerbork

bezetters werden tussen de mannen gevangenen gehouden. Een jongen die dit heeft meegemaakt en zichzelf Turpes noemt, schrijft over zijn aankomst in Westerbork: *'Iedereen moest zich van alles ontdoen, werd met een grote spuit van onder tot boven witgespoten met DDT en kreeg het bekende boevenpak uitgereikt'*²⁰. De situatie in deze kampen was, voor zowel de mannen als de vrouwen en kinderen, in de eerste maanden na de oorlog erg slecht. De gevangenen, en dus ook de kinderen, sliepen in stapelbedden voor negen personen in een houten barak met teveel mensen. Tussen de barakken stonden op sommige plekken latrines waar men hun behoefte moest doen. Er was dus sprake van een slechte hygiëne in de kampen. Er braken dan ook al snel besmettelijke ziektes uit. Naast de slechte hygiëne kregen de gevangenen ook slecht te eten. Gevangenen kregen per dag een halve liter aardappelsoep en 's avonds tweehonderd gram brood. Hierdoor stierven binnen enkele weken al de eerste mensen van uitputting. Ze mochten ook niet roken, brieven schrijven of ontvangen en contact hebben met de buitenwereld. De toen achttienjarige gedetineerde Hans Jans zegt hierover: *'Wij waren volkomen afgesloten van nieuws en hadden geen flauw idee wat de toekomst zou brengen'*²¹. De bewakers van de kampen waren vaak verzetslieden die terecht kwamen bij de Binnenlandse Strijdkrachten. Zij uitten hun opgekropte haat en woede tegen de NSB'ers in verschillende misdragingen. Deze misdragingen variëren van het voor de ogen van gevangenen opeten van voedsel tot het doodschieten van gevangenen om belachelijke redenen. Er zijn vooral veel verhalen van misdragingen door bewakers in kamp Westerbork bekend. Jeugdstormmeisjes moesten er naakt door een ruimte marcheren, terwijl ze naziliedjes zongen. Enkele vrouwen en meisjes werden zelfs verkracht door de bewakers. Ook zijn er gevangenen doodgemarteld en werden vluchtpogingen en verzet tegen de bewakers bestraft met de dood. Jonge kinderen hoefden deze ernstige misdragingen vaak niet te doorstaan. Zij leefden 'slechts' in slechte omstandigheden en werden kaalgeschoren. Kinderen vanaf een jaar of zeventien ondergingen echter bovenstaande wreedheden wel. De toen achttienjarige Jan Jansen verteld over de gebeurtenissen in Westerbork: *'Na mijn aankomst zag ik dat drie gevangenen werden doodgeknuppeld. Sommige vrouwen werden verkracht door BS'ers uit Assen en Hooghalen. Vervolgens moesten wij met honderden mensen tegelijk door het kamp marcheren. Ik heb dit als een afmattingsstelsel ervaren'*²². Niet alleen in kamp Westerbork werd er slecht met de gevangenen NSB'ers omgegaan. In vrijwel alle interneringskampen zijn er verhalen over misdragingen van bewakers. In kamp 'De Harskamp' op de Veluwe werd er bijvoorbeeld soms 's nachts zonder aanleiding door de barakken geschoten, waardoor er meerdere slapende mensen sneuvelden. Het verblijf in deze interneringskampen in de maanden na de oorlog is door zowel de kinderen als hun ouders als verschrikkelijk ervaren.

Niet alle kinderen van NSB'ers kwamen met hun moeder in opvangkampen terecht. Ruim achtduizend kinderen²³ zaten in het eerste jaar na de oorlog in een kindertehuis. De situatie was in veel kindertehuizen erg schrijnend voor de jonge kinderen. Seksueel misbruik en mishandelingen vonden in deze kindertehuizen regelmatig plaats. De kleinste dingen werden er door de leiders, soms ook nonnen en paters, zwaar bestraft. In Vlodrop werden jongens geslagen door de paters met

²⁰ C. van der Heijden, *Kinderen van foute ouders*, (Amsterdam 2014) 105

²¹ C. van der Heijden, *Kinderen van foute ouders*, (Amsterdam 2014) 107

²² Idem, 109

²³ <https://www.werkgroepherkenning.nl/kenniscentrum/geschiedenis-2/tehuizen-vervolg/>, 25-12-2018

het koord van hun pij²⁴ en in Katwijk moesten de kinderen kiezen tussen slaag of seksuele dienstverlening aan de directeur²⁵. In andere kindertehuizen werden straffen als een week droog brood en de isoleercel snel gegeven. De haat van de Nederlandse bevolking jegens de mensen die in de oorlog voor de nazi's hadden gekozen, werd in de kindertehuizen op vele manieren geuit tegen de kinderen van de collaborateurs. Niet alleen de mensen die in het tehuis werkten misdroegen zich, ook de gewone burgers uitten hun woede tegen de kinderen die in het tehuis zaten. Mariés Dumont verteld over deze uitingen: *'Soms gingen we ergens heen en dan moesten we heel hard rennen van de voordeur naar de Amerikaanse vrachtwagen die ons weg zou brengen. Mensen op straat schreeuwden en gooiden stenen naar ons. Het waren kinderen, maar ook volwassenen'*²⁶. Gelukkig zijn er ook verhalen van kinderen die een goede en leuke tijd hebben gehad in een kindertehuis voor NSB-kinderen. Mia Bothof spreekt zelfs over de fijnste tijd van haar leven op het Boskamp in Huis ter Heide. Mia kreeg na alle pesterijen weer vertrouwen in andere mensen door de liefdevolle verzorging in het tehuis²⁷. Toch heeft de meerderheid van de kinderen hun tijd in een tehuis vervelend ervaren. Dit komt naast de vaak slechte behandelingen ook door het feit dat de kinderen al op zeer jonge leeftijd van beide ouders gescheiden werden. Mariés Dumont beweert zelfs dat ze door haar tijd in het NSB-kindertehuis een wantrouwen tegen groepen heeft ontwikkeld.

De tehuizen werden gezien als noodmaatregelen die snel moesten veranderen. Tehuizen waren eigenlijk ongewenst omdat de kinderen buiten het gezin zaten en dus ook buiten een gezinsvorm opgroeiden. Veel kinderen van collaborateurs kwamen daarom terecht in pleeggezinnen. De kinderen groeiden zo, volgens de heersende mening, in ieder geval in een natuurlijke omgeving op. Of de kinderen dat zelf ook zo zagen is een tweede. Een veelvoorkomende herinnering van kinderen van berechte NSB'ers aan het leven in een pleeggezin is het voortrekken van de eigen kinderen boven de pleegkinderen. De eigen kinderen kregen bijvoorbeeld een grote eigen kamer, terwijl de pleegkinderen met anderen op een te kleine kamer sliepen. In sommige gevallen mochten de kinderen niet eens mee als de pleegouders op visite gingen. Pieter Meijn vertelt over het voortrekken van de eigen kinderen: *'Haar eigen zoon kreeg nooit klappen, ook al deed hij hetzelfde als wij'*²⁸. Ook waren veel pleegouders erg streng tegen hun pleegkinderen. In de erge gevallen werden de kinderen zelfs verteld dat 'ze niet meer bij Nederland hoorden' of dat 'hun ouders het grootste tuig op de wereld waren'. Toch was de situatie voor kinderen van NSB'ers in pleeggezinnen vaak beter dan in de kindertehuizen. Zo zijn er ook verhalen van kinderen die het erg naar hun zin hadden bij hun pleeggezin. De vierjarige Eva kwam bijvoorbeeld terecht bij twee zussen die een pensioen runden en schrijft over haar tijd daar: *'Ik was de moeite waard, dat gevoel dat ik volledig was kwijtgeraakt, hebben ze mij teruggegeven'*²⁹. Maar het opgroeien in een pleeggezin had ook nadelen als de kinderen het goed en leuk hadden. Er kwam namelijk een moment waarop de kinderen terug moesten naar hun biologische ouders. Jonge kinderen verloren zo hun vertrouwde omgeving en kwamen bij voor hen onbekende

²⁴ <https://www.werkgroepherkenning.nl/kenniscentrum/geschiedenis-2/tehuizen-vervolg/>, 25-12-2018

²⁵ <https://www.werkgroepherkenning.nl/kenniscentrum/geschiedenis-2/tehuizen-vervolg/>, 25-12-2018

²⁶ C. van der Heijden, *Kinderen van foute ouders*, (Amsterdam 2014) 116

²⁷ <http://www.gahetna.nl/het-verhalenarchief/boskamp-huis-ter-heide> 25-12-2018

²⁸ C. van der Heijden, *Kinderen van foute ouders*, (Amsterdam 2014) 120

²⁹ Idem, 120

mensen in huis. Ook was de terugkeer in de oorspronkelijke gezinnen voor oudere kinderen vaak niet erg leuk. De gezinsleden waren elkaar vaak ontgroeid in de voorgaande jaren.

In het laatste deel van de jaren '40 werden de meeste gezinnen van NSB'ers weer met elkaar herenigd. Vader kwam vrij uit de gevangenis, moeder uit een interneringskamp en de kinderen uit pleeggezinnen of tehuizen. De gezinnen kwamen meestal in grote armoede terecht en woonden in huurhuizen. Hun vroegere huizen en eigendommen waren na de oorlog geconfisqueerd. De gezinnen bezaten niks meer en moesten zonder enige bezit weer terugkeren in de maatschappij. Hun eerdere huis werd nu bewoond door andere mensen, alle huisraad was weggegeven aan mensen die door de oorlog hun eigen spullen hadden verloren en het speelgoed van de kinderen was ook verdwenen. Het enige wat overgebleven was van de vroegere tijd waren de schulden. Toch werd de scheiding van gezinsleden, opsluiting en de afkeer van de burgers door de meeste kinderen heftiger ervaren dan het feit dat de gezinnen alles kwijt waren. Veel kinderen en hun ouders verheugden zich dan ook op de hereniging van hun gezin. Deze hereniging liep echter in de meeste gevallen verkeerd. Broertjes en zusjes moesten aan elkaar wennen en ook de ouders waren al jaren het gezag over hun kinderen kwijt. De eerdergenoemde Eva verteld dan ook over haar hereniging met haar familie: *'Ik herinner me dat er veel ruzies tussen de kinderen waren. Er was geen regie en bovendien waren we allemaal vreemden van elkaar'*³⁰. Ook zorgde de vader vaak voor spanningen in het herenigde gezin. Hij kwam meestal van de ene op de andere dag plotseling thuis na een jarenlange gevangenisstraf. Vervolgens eiste deze voor veel kinderen onbekende man de rol van gezinshoofd op. In bijna alle gezinnen waar de moeder niet berecht was en de kinderen dus niet in kindertehuizen of pleeggezinnen zaten, kwam deze situatie voor. De kinderen waren gewend aan een gezin met alleen een moeder die het gezag had. Zij konden moeilijk accepteren dat dit plotseling veranderde en dat ze tegen een vreemde man papa moesten zeggen. Ina Verwoerd vertelt dan ook over haar vader: *'Ik zag hem als indringer, was helemaal niet gewend aan 'n man in huis'*³¹. De kinderen waren vaak opstandig tegen hun vader en luisterden niet naar zijn bevelen. In veel gevallen verloor de vader uiteindelijk zijn rol in het gezin. De band tussen vader en kinderen was in sommige gevallen zodanig beschadigd door alle gebeurtenissen dat het contact werd verbroken.

Op steun van familie die niet lid waren geweest van de NSB hoefden de meeste gezinnen niet te rekenen na de oorlog. Ooms, tantes en grootouders zagen hun foute familieleden en hun kinderen niet langer staan. Zij konden en wilden de keuze om lid te worden van de NSB en het verlenen van diensten aan de bezetters niet begrijpen. In sommige situaties leidde dit tot het verbreken van het contact en in enkele gevallen zelfs tot verlinking aan de Binnenlandse Strijdkrachten. Dit gebeurde ook bij Irene Hissink: *'We belden bij mijn grootouders aan, maar toen mijn oma de deur opendeed, staarde ze ons met grote schrikogen aan, rende naar de telefoon en schreeuwde opgewonden in de hoorn: 'Ik heb hier nog een paar NSB'ers voor jullie!'*³². Gemene opmerkingen, vermijden en ruzies binnen de familie waren veelvoorkomende gevolgen van de keuze die de ouders van de kinderen hadden

³⁰ C. van der Heijden, *Kinderen van foute ouders*, (Amsterdam 2014) 153

³¹ Idem, 139

³² <http://www.gahetna.nl/het-verhalenarchief/kind-oorlogstijd>, 27-12-2018

gemaakt. De kinderen van NSB'ers zagen na de oorlog ineens hun familie niet meer door de ruzies die hadden plaatsgevonden. Vaak was de reden voor een contactbreuk met de familie voor de kinderen onbekend. Een NSB-gezin stond na een breuk met familie er helemaal alleen voor. Zij hadden immers de laatste mensen waar ze op konden terugvallen verloren. In de buurt waren de gezinnen al langer niet meer geliefd en veel vrienden hadden de gezinnen vaak niet meer over. Ook de kinderen waren nu veel op zichzelf en op broertjes en zusjes aangewezen. Zij hadden in de jaren na de oorlog meestal weinig vriendjes en vriendinnetjes en werden ook na de oorlog vaak gepest op school. Het verlies van neefjes en nichtjes werd daarom door veel kinderen als gemis beschouwd. De familie kon vaak hard zijn tegenover de NSB'ers en hun kinderen, maar schoonfamilie was vaak nog harder tegen de kinderen van NSB'ers. Marijke Bruinsma verteld over haar schoonfamilie: *'Op bruiloften of familiefeestjes werd ik nadrukkelijk gemeded. Ze zeiden geen vervelende dingen, maar lieten wel merken dat ze me niet interessant vonden. Ook kreeg ik wel eens een hele tijd niks te drinken. Dan denk je: is het nou expres of vergeten ze het?'*³³. Sommige dochters van NSB'ers trouwden zelf met een man die niet aan hun kant stond. Zij werden bijvoorbeeld uitgescholden door hun echtgenoot vanwege hun eigen familieachtergrond. Ze voelden zich onveilig in hun eigen relatie en waren daarnaast ook bang om deze te verbreken. Veel huwelijken van kinderen van NSB'ers leden dus zwaar onder het oorlogsverleden van de ouders.

Jeanne was, zoals eerder beschreven, na de oorlog samen met haar moeder en broers naar Almelo gelopen. Hun huis was echter bewoond door anderen en hun bezittingen waren verdwenen. Na vijf weken lopen in slechte omstandigheden stonden zij dus met niks op straat in een dorp waar ze niet langer welkom waren. Gelukkig konden ze terecht bij hun opa, waar ze toen vier jaar hebben gewoond. Haar vader had zichzelf na de oorlog gemeld en heeft vier jaar in interneringskampen moeten zitten waaronder in Kamp Westerbork.

De kinderen in Nederland gingen na de bevrijding gewoon weer naar school. Zo gingen Jeanne en haar broer, nadat ze ontluist waren, ook weer naar school in Almelo. Dit was voor haar echter geen fijne tijd. Op de eerste schooldag zei de juffrouw tegen de zevenjarige Jeanne: *'Sjaantje, ga jij maar achterin de klas alleen op dat tweepersoons bankje zitten'*. Jeanne heeft zes jaar lang alleen achter in de klas gezeten. Geen enkel klasgenootje wilde al die jaren met haar spelen, want zij was het 'vuile NSB-kind'. Hierdoor voelde Jeanne zich alleen nog maar slechter en verdrietiger. Drie maanden na het begin van het schooljaar was het feest in Nederland, want koningin Wilhelmina was teruggekomen uit Engeland. Om dit te vieren werden boerenwagens versierd tot praalwagens. De kinderen van de scholen in Almelo mochten dan tijdens de optocht op deze praalwagens zitten. De meisjes in de klas hadden het in de dagen ervoor over wat ze aan zouden doen op de wagen en zo hoorde Jeanne dit ook. Haar moeder had toen een oranje rokje voor haar gemaakt en zo zou Jeanne het feest gaan vieren. Maar de dag voor het feest roept de juffrouw Jeanne naar voren en zegt tegen haar: *'Sjaantje, jij kunt morgen niet op de praalwagen. Jij hoort niet meer bij Nederland en jij hoort niet meer bij onze koningin'*. Ze had één vriendinnetje die in de buurt bij haar opa woonde, omdat die ouders zeiden dat de kinderen er niks aan konden doen. Hier speelde ze na school mee in de tuin. Wanneer Jeanne elf jaar oud is, komt haar vader terug uit het kamp. Haar vader vond echter net als de meeste

³³ C. van der Heijden, *Kinderen van foute ouders*, (Amsterdam 2014) 132

vrijgekomen NSB'ers erg lastig een baan. Toen Jeanne twaalf was vond haar vader een baan als drogist in Den Haag. Het hele gezin verhuisde toen naar een woning boven de winkel in Den Haag. Jeanne ging daar naar de middelbare school en had bedacht om nooit iemand te vertellen dat haar vader lid was van de NSB. Want als niemand het wist, was ze een gewoon meisje dat niet gepest werd. Zo nam zij het zwijgen van haar ouders over. In Den Haag heeft ze een leuke tienertijd gehad, speelde een muziekinstrument en deed dingen die gewone tieners ook doen. Zij had haar 'geheim' en verleden weggestopt.

Concluderend kunnen we zeggen dat de jaren na de oorlog in veel gevallen nog tragischer en traumatischer zijn ervaren dan de jaren in de oorlog. De 'normale' bevolking kon in deze periode ongestraft al hun opgekropte haat tegen de landverraders en hun kinderen uitten. De kinderen begrepen deze haat nauwelijks, maar hadden vaak wel het besef dat ze 'anders' waren en er niet bij hoorden. Deze haat van de bevolking heeft onder andere bijgedragen aan de trauma's waar kinderen van NSB'ers op latere leeftijd aan hebben geleden. De misstanden, misdragingen en mishandelingen in de interneringskampen, kindertehuizen en pleeggezinnen hebben daarnaast ook grote littekens achtergelaten bij de kinderen. Al deze gebeurtenissen na de oorlog hebben het leven van de onschuldige kinderen voorgoed veranderd. Ze hebben de kinderjaren van de meeste kinderen verpest. De breuk met familie en de vaak mislukte gezinshereniging die ongeveer drie à vier jaar later plaatsvond, kwam er ook nog eens bij voor de kinderen. Zij kregen in de jaren na de oorlog dus op zeer jonge leeftijd al meerdere heftige en traumatiserende gebeurtenissen te verwerken. Veel kinderen van NSB'ers hebben hier in hun volwassen leven nog veel last van gehad.

Leven met de gevolgen van de oorlog

Tientallen jaren na de oorlog ondervonden de meeste kinderen van NSB'ers nog steeds de nadelen van de keuze die hun ouders hadden gemaakt. De oudere kinderen van NSB'ers hadden het vaak moeilijker in hun volwassen leven, want zij hadden de oorlog en de jaren erna immers zelf bewust meegemaakt. Zij wisten wat hun ouders gedaan hadden en zij hadden de nadelige gevolgen hiervan zelf ondervonden. Zij hadden dingen meegemaakt die niet zomaar vergeten konden worden en die in enkele gevallen tot trauma's hebben geleid. Jongere kinderen van NSB'ers die aan het einde of zelfs jaren na de oorlog geboren zijn, hebben de oorlog vanzelfsprekend minder bewust ervaren. Toch is ook het leven van deze kinderen vaak negatief beïnvloedt door het NSB-lidmaatschap van hun ouders.

Veel kinderen van NSB'ers en andere collaborateurs hadden, zelfs tientallen jaren na de oorlog, vragen en onduidelijkheden over hun ouders. De meeste NSB'ers zwijgen hun hele verdere leven over hun rol in de oorlog. Tegen niemand vertelden ze iets en zo wisten de meeste, in de oorlog, jonge kinderen van NSB'ers heel weinig over hun ouders. Op vragen van kinderen werd dan geen antwoord gegeven of werd er boos gereageerd. Sommige kinderen maakten dan een eigen verhaal over hun vader of ouders. De in begin jaren vijftig geboren Nic Qui vertelt over zijn eigen ingevulde verhaal: *'Op de middelbare school dacht ik dat hij tegen de nazi's had gevochten. Later was ik ervan overtuigd dat hij als dwangarbeider naar Duitsland was getransporteerd en daar zijn been verloor door een bombardement'*³⁴. Tientallen jaren later vertelde zijn vader pas dat hij lid was van de NSB en meevocht in de Landstorm. Ook zijn er ouders die tot hun dood hebben gezwegen en hun geheim dus hebben meegenomen in hun graf. Deze onduidelijkheid heeft in veel gevallen een rol gespeeld in het leven van deze kinderen. Zij zijn altijd met vragen blijven

³⁴ C. van der Heijden, *Kinderen van foute ouders*, (Amsterdam 2014) 166

zitten en kwamen soms op latere leeftijd nog tot een schokkende ontdekking over hun ouders. Puzzelstukjes vielen voor deze kinderen op z'n plaats met een bezoek aan Het Nationaal Archief in Den Haag of met het doorbreken van het zwijgen door een familielid. Men keek dan vaak plotseling heel anders naar hun ouders, wat geestelijk erg zwaar kon zijn. Verhalen over het zwijgen, worden niet alleen verteld en geschreven door de kinderen van NSB'ers, maar ook door de kinderen van deze kinderen. De kinderen van NSB'ers namen het zwijgen soms over van hun ouders. Zij schaamden zich voor hun ouders en durfden hierover niet te spreken. Soms niet eens tegen hun eigen kinderen of echtgenoot. Zo vertelde een vrouw dat ze graag naar een bijeenkomst voor kinderen van NSB'ers wilde gaan, maar dat ze uiteindelijk niet ging omdat ze 'haar geheim' dan aan haar man, met wie ze al dertig jaar was getrouwd, moest vertellen³⁵. Het overnemen van het zwijgen door de kinderen zou aan de ene kant te maken kunnen hebben met schaamte en aan de andere kant met een plaatsvervangend schuldgevoel. Het enige voordeel van het zwijgen voor de kinderen was het feit dat ze hierdoor niet bekend stonden als kinderen van NSB'ers en daardoor dus niet gepest werden. Dit kwam echter zelden voor, de buurt wist het meestal wel en kwamen er anders snel genoeg achter.

De pesterijen op scholen en de afkeer van de rest van de bevolking zijn dingen die in de decennia na de oorlog nog steeds gebeurden. De families en dus ook de kinderen stonden in deze jaren vaak nog steeds bekend als 'de landverraders' of 'de NSB'ers'. Dit was meestal de reden waarom de kinderen in deze jaren nog steeds gepest werden door klas- en buurtgenootjes. Andere kinderen mochten van hun ouders niet met ze spelen, waardoor de kinderen van NSB'ers zich erg eenzaam konden voelen. Leraren deden op school vaak niets aan deze pesterijen of deden juist het tegenovergestelde. Zij deden mee aan het pesten, buitensluiten en belachelijk maken van de kinderen van NSB'ers. Albert van Aldijk vertelt over het schoolhoofd van zijn lagere school: *'Ik moest toen bij hem voor de klas gaan staan waarna hij met zijn aanwijsstok op mij wees en de kinderen vertelde dat hier een heel vies, gemeen en gevaarlijk jongetje stond, waar ze maar beter met een grote boog om heen konden gaan'*³⁶. Deze en dergelijke voorvallen waren erg vernederend voor de kinderen. Daarnaast heeft het in veel gevallen voor veel verdriet en onbegrip gezorgd. De gebeurtenis met het schoolhoofd van de school waar Albert van Aldijk op zat is een extreem en enigszins uitzonderlijk voorbeeld. Veel meer verhalen gaan over weliswaar minder wrede, maar wel gemene opmerkingen van onderwijzers en onderwijzeressen tegen de kinderen. Veelal hingen deze opmerkingen samen met de oorlog of volksfeesten. Zo herinnert de toen achtjarige Marieke Verscheer zich een pijnlijke gebeurtenis op haar lagere school op 5 mei 1957: *'Iedereen kreeg een speciale herdenkingsbeker van juffrouw. Ik weet nog dat hij een oranje randje had en dat er een Nederlands wapen opstond. De juf staat ongeveer anderhalve meter voor me en doet alsof ze me de beker wil geven. Voor ik hem vast kan pakken laat ze hem zo uit haar handen donderen. 'Ach' zegt ze, 'zo blij zal jij er ook wel niet mee zijn'*³⁷. Gepest door de klasgenootjes, geen hulp krijgen van de leraar of zelfs ook 'gepest' worden door de leraar en thuis vaak ouders die nergens over wilden praten.

³⁵ <https://www.werkgroepherkenning.nl/voor-wie/historische-achtergrondinformatie-over-kinderen-van-foute-ouders/zwijgzaamheid/> 3-1-2019

³⁶ <http://www.gahetna.nl/het-verhalenarchief/verhaal-moffenjong>, 4-1-2019

³⁷ <https://www.nationaalarchief.nl/beleven/verhalenarchief/de-blik-van-afgrijzen-van-de-juf-zal-ik-nooit-vergeten>, 4-1-2019

De kinderen van NSB'ers stonden er dus vaak alleen voor in de tientallen jaren na de oorlog.

Wel is hierin een verschil te zien tussen wonen in een grote stad of dorp. Kinderen die in een dorp op het platteland bleven wonen na de oorlog, werden meestal hun hele jeugd en volwassen leven nog gepest of met de nek aangekeken³⁸. Voor sommige gezinnen van NSB'ers was dat een reden om te verhuizen naar een stad. Hier leefden veel meer mensen en kende iedereen elkaar dus niet. Kinderen hadden dan meer kans om geaccepteerd te worden en ontlieden zo de pesterijen. Hun 'geheim' werd niet zo snel bekend in een grote stad. Verhuizen naar een ander dorp had vaak weinig zin. Daar was het NSB-lidmaatschap van de ouders vaak snel bekend. Sommige oudere kinderen van NSB'ers die de oorlog bewust hadden meegemaakt, verergerden de gevolgen van de pesterijen door te denken dat het wel terecht zou zijn. Zij geloofden dat ze slecht waren of uit een minderwaardig gezin kwamen. Met gedachtes als deze ontwikkelden sommige kinderen van NSB'ers een identiteitsconflict en een schuldgevoel. De kinderen voelden zich schuldig voor de daden en de keuze van hun ouders in de oorlog. Kinderen werden overigens niet alleen op school benadeeld omdat hun ouders lid waren geweest van de NSB. Wanneer zij op later leeftijd gingen solliciteren en werken, ondervonden zij ook nog steeds de gevolgen. Toen bijvoorbeeld Tanja van Woud ergens in de jaren '60 ging solliciteren voor de verpleegstersopleiding, stond er met grote letters NSB op haar dossier geschreven³⁹.

De meeste kinderen van NSB'ers hebben in hun hele leven voortdurend te maken gehad met angst. Ze hadden de angst om vrienden te verliezen, ontslagen te worden of de nare, eerder beleefde, situaties nog een keer te moeten meemaken. De kinderen hadden dus angst om 'ontdekt' te worden. Angst dat de omgeving zou ontdekken dat hun ouders NSB'ers waren geweest. Om dit te voorkomen spraken veel kinderen hier niet over. Het zwijgen en de angst zijn dus veelvoorkomende gevolgen die met elkaar samenhangen. De angst is iets wat de kinderen hebben meegenomen uit de ervaringen tijdens en vlak na de oorlog. Zij leefden toen voortdurend in angst en onduidelijkheid. Er was angst voor bijtjesdag, want wat zou er met de ouders van de kinderen gebeuren? Daarnaast waren uitspraken van koningin Wilhelmina als 'Voor landverraders zal in het bevrijde Nederland geen plaats meer zijn' voor de kinderen ook niet echt geruststellend.

In de jaren vlak na de oorlog zijn er veel families verscheurd, omdat sommige familieleden lid waren geweest van de NSB. De grootouders of ooms en tantes van kinderen van NSB'ers wilden dan bijvoorbeeld geen contact meer hebben. Zij begrepen en veroordeelden de keuze voor de NSB van hun familie niet. Tientallen jaren later werden er nog steeds families verscheurd door deze keuze. Dit kwam in deze gevallen vaak doordat de kinderen of kleinkinderen van NSB'ers vragen gingen stellen over hun familie. In veel families waren echter mensen die hier niet over wilden spreken. Zij konden zelfs boos worden op hun familie. Ook zijn er ruzies binnen families ontstaan, omdat iemand de publiciteit zocht met het familieverhaal. Zo schreef Coen Cornelissen in zijn boek *De Ottema's* openlijk over zijn familie waarin veel familieleden lid waren geweest van de NSB. Enkele nakomelingen van

³⁸ Interview met Jeanne Diele-Staal

³⁹ C. van der Heijden, *Kinderen van foute ouders*, (Amsterdam 2014) 98

deze familie hebben Coen Cornelissen geholpen met het schrijven van het boek. Maar daarnaast was er echter ook een groep nabestaanden in de familie die bang waren voor reputatieschade. Zij dreigden met een kort geding en een grote schadeclaim, waardoor Cornelissen zijn boek uit de winkels liet halen⁴⁰. Zo is de familie Ottema 73 jaar na de oorlog alsnog verscheurd doordat enkele familieleden lid waren van de NSB.

Vast staat dat de kinderen van NSB'ers in de jaren na de oorlog weinig liefde hebben gekregen. Ze werden gepest door klasgenootjes, vermeden door buurtbewoners en kregen soms ook geen liefde meer van hun eigen ouders. De gezinnen waren vaak niet meer wat ze geweest waren. Zoals eerder beschreven liep de gezinshereniging in veel gevallen niet zoals gewenst. De ouders van de kinderen hadden vaak onderling ruzies, waarvan de kinderen het meeste nadeel ondervonden. Barbara Visser vertelt bijvoorbeeld over haar vader: *'Hij heeft me nooit geknuffeld en ook een zoen kan ik me niet herinneren'*⁴¹. Kinderen die erg gekwetst zijn of erg weinig steun en liefde hebben gekregen van hun omgeving, hebben hier vaak hun hele leven nog last van. Zij hebben bijvoorbeeld weinig vertrouwen in andere mensen, waardoor het aangaan van relaties voor hen erg moeilijk kan zijn. Er zijn tal van verhalen van kinderen van NSB'ers waar dingen als mislukte huwelijken, kapotte relaties en echtscheidingen in voorkomen. De kinderen waren moeilijk in staat om een liefdesrelatie in stand te houden. Marieke Verscheer schrijft over haar liefdesleven: *'Hoe kan iemand anders nou van mij houden als ik niet eens van mezelf kan houden? Daarom lukken relaties niet. Met mijn laatste relatie heb ik mijn record verbroken. Die duurde vier jaar'*⁴². Naast de vele mislukte relaties van kinderen van NSB'ers, zijn er ook verhalen van kinderen die juist dankzij hun partner in staat waren om hun leven weer op de rails te krijgen. Naast het aangaan van relaties ondervonden kinderen van NSB'ers ook moeite op werkgebied. Uit een grootschalige enquête onder kinderen van NSB'ers blijkt dan ook dat zestig procent⁴³ van de ondervraagden moeite had met het vinden van een geschikte opleiding. Vijftig procent⁴⁴ van de kinderen geeft aan een beperking in de beroepsmogelijkheden te hebben ondervonden.

Boosheid en woede zijn ook veelvoorkomende gevolgen die voorkomen in het leven van kinderen van NSB'ers. Wanneer de kinderen erachter kwamen wat voor misdaden hun ouders in de oorlog hadden begaan, kwam er bij de meeste kinderen een hoop woede los. Ze zagen hun ouders in sommige gevallen als verschrikkelijke mensen die veel meer straf hadden moeten krijgen. Deze ontdekking was vooral voor de kinderen die er op latere leeftijd achter kwamen heftig. Het beeld dat zij van hun ouders hadden, werd van de ene op de andere dag radicaal anders. De kinderen waren niet alleen boos op hun ouders. De meeste kinderen van NSB'ers zijn boos over het onrecht wat hun in de jaren na de oorlog is aangedaan. Zij beweren dat de mensen die fout waren in de oorlog veel te hard werden aangepakt. De 'goede' Nederlanders hebben zich na de oorlog volgens hen evengoed fout gedragen. Ook

⁴⁰ <https://www.tubantia.nl/home/nazaten-nsb-familie-laten-boek-uit-winkels-halen~a3507e1c/>, 6-1-2019

⁴¹ C. van der Heijden, *Kinderen van foute ouders*, (Amsterdam 2014) 141

⁴² <https://www.nationaalarchief.nl/beleven/verhalenarchief/de-blik-van-afgrijzen-van-de-juf-zal-ik-nooit-vergeten>, 6-1-2019

⁴³ <https://www.documentatiegroep40-45.nl/kinderen-nsbers-voor-het-leven-getekend/>, 6-1-2019

⁴⁴ <https://www.documentatiegroep40-45.nl/kinderen-nsbers-voor-het-leven-getekend/>, 6-1-2019

zijn sommige kinderen boos op de toenmalige regering die niet ingreep toen alle bezittingen van NSB'ers werden gestolen en er slecht werd omgegaan met de opgepakte NSB'ers en hun kinderen. Enkele kinderen eisen dan ook financiële compensatie of excuses van de Nederlandse regering.

Maar bovenal zijn de meeste kinderen van NSB'ers verward door alles wat er gebeurd is. Sommige kinderen hadden erg veel nare dingen meegemaakt en wisten niet goed wat ze daarvan moesten vinden. De kinderen groeiden op in een wereld van angst, spanning, geweld en wantrouwen. C.K. de Tournai schrijft over de chaos in zijn jeugd: *'Geboren begin 1943, een ongewenst kind, opgroeiend in een verwarrende wereld, die bovendien een paar keer volledig op de kop werd gezet. Vader ziek, vader weg. Angstige moeder, vluchten, trein beschoten. Boerderij, moeder ziek, moeder weg. Soldaten, transport terug. Niet naar huis, naar een kamp. Moeder weer ziek, weer weg, broer ook weg. Naar opa en oma en weinig welkom. Naar ander huis. Vader terug, weer ziek en weg. Vader weer terug, spanningen thuis'*⁴⁵. De meeste kinderen hebben van deze moeilijke jeugd alleen maar nare gevolgen overgehouden in hun verdere leven. Zo blijkt uit de reeds genoemde enquête dat 85 procent van de kinderen last heeft van psychische klachten⁴⁶. Veel kinderen van NSB'ers hebben bijvoorbeeld last van faalangst en willen door iedereen aardig gevonden worden. Maar zelfmoordpogingen of neigingen daartoe zijn ook klachten die voorkomen bij sommige kinderen. Daarnaast probeerden andere kinderen op andere manieren aan de verwarring, chaos en woede te ontkomen. Zo raakte Albert van Aldijk aan de drank en moest Carla van der Kruijt-Iwema van haarzelf dagelijks tien kilometer hardlopen en wandelen⁴⁷.

De beste manier om met de vervelende gebeurtenissen om te gaan is praten. Praten met specialisten of met mensen die hetzelfde hebben meegemaakt werkt vaak goed in het verwerkingsproces van trauma's. Daarom is in 1981 Stichting Werkgroep Herkenning opgericht voor kinderen van NSB'ers. Zij organiseerden bijeenkomsten voor kinderen om met elkaar te praten over de gevolgen die de keuze van hun ouders heeft veroorzaakt voor hun eigen leven. Voor veel kinderen was het fijn om te zien dat ze niet alleen waren. Annemieke Zeilstra vertelt hierover: *'Ik kon nu mijn eigen diepte van de pijn weerspiegeld zien in de andere deelnemers van deze bijeenkomst. Wat was het fijn om lotgenoten te treffen'*⁴⁸. Naast het organiseren van bijeenkomsten biedt Stichting Werkgroep Herkenning ook psychische hulp aan mensen en helpt kinderen van NSB'ers met het opvragen van het dossier van hun ouders. Hoewel de groep kinderen van NSB'ers langzaam kleiner wordt door sterfgevallen is het werk van Stichting Werkgroep Herkenning nog lang niet overbodig. Zo zijn er nog heel veel kleinkinderen die kampen met dezelfde problemen als hun ouders. Ook worden er anno 2018 nog steeds kinderen van NSB'ers gemeden en genegeerd door andere Nederlanders. Vooral in verzorgingstehuizen en verpleeghuizen komt dit soms nog voor⁴⁹. Daarnaast worden er nog steeds families verscheurd doordat sommige familieleden lid waren van de NSB.

⁴⁵ C. van der Heijden, *Kinderen van foute ouders*, (Amsterdam 2014) 195

⁴⁶ <https://www.documentatiegroep40-45.nl/kinderen-nsbers-voor-het-leven-getekend/>, 6-1-2019

⁴⁷ C. van der Heijden, *Kinderen van foute ouders*, (Amsterdam 2014) 191, 195

⁴⁸ C. van der Heijden, *Kinderen van foute ouders*, (Amsterdam 2014) 207

⁴⁹ Interview met Jeanne Diele-Staal

Jeanne heeft ook enkele gevolgen van haar jeugd in en na de oorlog overgehouden in haar volwassen leven. Zo geeft zij een voorbeeld van een luchtalarm. In de oorlog had zij als kind geen angst als het luchtalarm in Almelo afging. Ze moest dan in de kelder zitten en kwam er even later weer uit zonder dat er wat ergs was gebeurd. Maar toen Jeanne met haar familie in de trein zat die even later werd beschoten, ervaarde ze het luchtalarm heel anders. Toen is ze voor het eerst bang geworden voor het luchtalarm en had ze een soort angst ontwikkeld voor het luchtalarm. Tientallen jaren later merkten haar eigen kinderen op dat ze elke eerste maandag van de maand, als het luchtalarm getest wordt, in elkaar kromp.

Jeanne heeft in de decennia na de oorlog naar eigen zeggen niet onder de keuze van haar vader geleden, maar ze heeft wat dingen meegenomen in de opbouw van haar karakter. Zo ontdekten haar kinderen toen ze ongeveer vijftig was dat als iemand haar iets vraagt over waarom ze iets doet, zij meteen denkt dat ze iets fout heeft gedaan. Dat had te maken met angst, angst om iets verkeerd te doen. Ook vertelden haar kinderen dat Jeanne altijd wilde dat iedereen haar goed en aardig vond. Deze dingen wist zij niet, ze had er nooit over nagedacht. Jeanne was werkzaam als psychotherapeut en zegt daarover: *'Ik ken wel anderen, maar mezelf kende ik niet'*. Wanneer Jeanne 63 is, belde haar jongste broer haar op. Hij had onderzoek gedaan bij het Nationaal Archief over hun vader. Al die jaren hieraan voorafgaand hebben Jeanne en haar oudere broer gedacht dat hun vader alleen maar lid was geweest van de NSB en daarvoor is gestraft. Dat was wat de ouders tegen hun kinderen hadden gezegd na de oorlog. Voor de rest werd er gezwegen over de oorlog. Haar ouders hebben hun geheim meegenomen in het graf. Maar nu nam haar jongste broer haar mee naar het Nationaal Archief in Den Haag om het dossier van haar vader te lezen. Daar kwam ze erachter dat haar vader landwachter was geweest, wat verplicht was voor NSB'ers. Als landwachter had haar vader taken als het opzoeken van verboden radio's en het opsporen van jongens en mannen die in Duitsland moesten werken. Maar haar vader is ook betrokken geweest bij een razzia waarbij een joods gezin werd opgepakt. Op 63-jarige leeftijd veranderde het beeld wat Jeanne van haar vader had. Zij is toen zo verschrikkelijk boos geworden op haar vader, dat ze 's nachts een keer wakker werd en schreeuwde: *'Moordenaar, ze hadden je levenslang moeten geven'*. Om met deze woede om te kunnen gaan, besloot ze om er met andere mensen over te gaan praten. Zo kwam Jeanne bij Stichting Werkgroep Herkenning terecht. Het praten heeft haar erg geholpen en tegenwoordig begeleidt Jeanne zelf namens Stichting Werkgroep Herkenning kinderen en kleinkinderen van NSB'ers. Daarnaast geeft zij gastlessen op scholen en heeft een keer bij Pauw in de uitzending gezeten. Dit doet ze omdat anders de oude gedachtegangen over de groep kinderen van NSB'ers blijven bestaan. Daarom zijn Jeanne en ook andere kinderen van NSB'ers gestopt met zwijgen en vertellen hun verhaal nu openlijk.

We kunnen de conclusie trekken dat veel kinderen tientallen jaren na de oorlog nog negatieve gevolgen van het NSB-lidmaatschap van één of beide ouders hebben ondervonden en soms nog steeds ondervinden. Het zwijgen van de ouders heeft voor veel onduidelijkheid en vragen gezorgd bij veel kinderen. Zij bedachten dan in sommige gevallen een eigen verhaal over hun ouders. Wanneer zij dan op latere leeftijd achter het ware verhaal kwamen door onderzoek bij het Nationaal Archief kwam dit in veel gevallen als een schok binnen. Veel kinderen gingen hun ouders heel anders zien en waren in sommige gevallen zelfs boos op hen. In andere

gevallen voelden de kinderen zich schuldig voor wat hun ouders hadden gedaan in de oorlog, wat geestelijk veel pijn kon doen. Ook zijn veel kinderen van NSB'ers boos en teleurgesteld in de Nederlandse regering van toen. Enkele kinderen eisen nog steeds excuses van de regering. Meer dan driekwart van de kinderen van NSB'ers hebben na de oorlog psychische klachten gekregen door alles wat er gebeurd was. Ook hadden veel kinderen moeite met het vertrouwen van andere mensen, waardoor tal van huwelijken gestrand zijn. Om deze kinderen te helpen met hun trauma's is Stichting Werkgroep Herkenning in het leven geroepen. Met hulp van medewerkers van deze stichting kunnen niet alleen de kinderen, maar ook de kleinkinderen leren omgaan met hun persoonlijke verhaal.

Conclusie

Er valt met zekerheid te zeggen dat het NSB-lidmaatschap van ouders alleen maar negatieve invloed heeft gehad op het leven van hun kinderen. Vanaf het moment dat Nederland bezet werd, begonnen de akelige gebeurtenissen voor de kinderen van NSB'ers. Meerdere keren moesten de kinderen enige tijd leven zonder één of beide ouders. Bij de arrestatie van NSB'ers in het begin van de oorlog duurde deze afwezigheid slechts een paar dagen. Maar bij de bevrijding van Nederland in 1945, verdwenen de vaders van veel kinderen van NSB'ers voor enkele jaren in gevangnissen en interneringskampen. Zo groeiden de kinderen deze jaren op zonder vader. Wanneer de vader na een paar jaar ineens weer terugkeerde, zorgde dit in veel gezinnen voor veel spanning. Deze spanning, met bijbehorende ruzies, heeft de jeugd van veel kinderen enkele jaren na de oorlog niet leuker gemaakt, juist wanneer de gezinnen in deze periode vaak probeerden het leven weer te herpakken. In de eigen familie hadden veel kinderen het na de oorlog dus niet plezierig.

De meeste kinderen van NSB'ers zijn in hun jeugd gepest door andere kinderen vanwege het NSB-lidmaatschap van hun ouders. Andere kinderen wilden en mochten niet meer met ze spelen. Naast het buitensluiten zijn er ook verhalen van kinderen die mishandeld zijn door andere kinderen. Niet alleen kinderen, maar ook veel leraren hebben in de jaren na de oorlog nare dingen gezegd tegen kinderen van NSB'ers. De rest van de bevolking keken de kinderen met de nek aan of scholden

hun uit. Zelfs tientallen jaren na de oorlog gebeurden dergelijke dingen nog steeds. Zo hebben veel kinderen zich niet welkom gevoeld in hun schoonfamilie omdat ze een kind van een NSB'er waren. De kinderen werden dus door de 'normale' bevolking niet geaccepteerd en werden gestraft voor de daden van hun ouders.

Het vluchten is ook iets wat veel kinderen als erg naar hebben ervaren. Het begon met Dolle Dinsdag in 1944, wanneer de kinderen halsoverkop met één of beide ouders richting Duitsland moesten vluchten. Deze reis was erg gevaarlijk door de beschietingen van de Geallieerden op treinen. De omstandigheden in Duitsland waren allesbehalve prettig. Eenmaal teruggekomen in Nederland, moesten veel gezinnen in mei 1945 weer op de vlucht richting het noorden van Nederland. Van hieruit moesten zij na de bevrijding, soms lopend, weer terug naar hun oorspronkelijke woonplaats. Deze tocht vond plaats in erbarmelijke omstandigheden, want veel Nederlanders wilden deze gezinnen niet helpen. Eenmaal aangekomen in de oorspronkelijke woonplaats werd het voor veel gezinnen duidelijk dat hun huis bewoond werd door anderen en dat al hun bezittingen waren verdwenen. De kinderen stonden vaak met hun moeder zonder enig bezit op straat. Andere kinderen belandden in opvangkampen, kindertehuizen en pleeggezinnen. Daar maakten de meeste kinderen ook geen leuke tijd mee.

Door alle negatieve ervaringen met andere mensen en de angst om dingen te verliezen, gingen veel kinderen zwijgen over hun afkomst. Zij durfden hier niet over te spreken en kropten zo al hun gevoelens op. Mede door het opkroppen en zwijgen, ontwikkelden veel kinderen psychische problemen. Zij hadden last van dingen als faalangst, schaamte, plaatsvervangend schuldgevoel en soms zelfs zelfmoordneigingen. Daarnaast werden veel kinderen op latere leeftijd nog erg boos op hun ouders. Zij kwamen er dan door onderzoek nog achter wat hun ouders in de oorlog hebben misdaan. Ook worden er nu nog steeds families verscheurd doordat sommige familieleden het familieverhaal willen weten en daar onderzoek naar doen. Nog steeds zijn er mensen die het niet over de oorlog willen hebben en blijven zwijgen.

Deze veelvoorkomende gebeurtenissen en de talloze andere narigheden die de kinderen van NSB'ers hebben meegemaakt doordat hun ouders lid waren van de NSB, laten zien dat het NSB-lidmaatschap van de ouders alleen maar nadelige invloed heeft gehad op het leven van hun kinderen. Hun leven werd getekend door de keuze van hun ouders.

Nawoord

Ik heb erg veel geleerd tijdens het maken van dit werkstuk. Zoals eerder gezegd wist ik, net als veel andere jongeren en Nederlanders erg weinig over dit onderwerp. Maar juist daarom heb ik dit werkstuk met plezier en interesse gemaakt. Nooit had ik erbij stil gestaan dat de oorlog voor kinderen van NSB'ers erg heftig is geweest. Laat staan dat zij hier in hun volwassen leven nog steeds last van konden hebben. Het lezen van veel persoonlijke verhalen heeft mij een goed beeld gegeven van de gebeurtenissen die deze kinderen hebben meegemaakt. Tegelijkertijd kwamen sommige verhalen soms schokkend binnen, wat mij dan ook raakte. Door de verhalen van deze onschuldige kinderen ben ik nu van mening dat er meer moet worden gedaan met het verhaal van kinderen van mensen die aan de kant van de bezetter stonden. Het interview met Jeanne vond ik erg interessant. De persoonlijke verhalen die ze heeft verteld, kwamen op een andere manier binnen dan de verhalen die ik in het boek en op internet heb gelezen. Het rechtstreeks horen van een persoonlijk verhaal van een vrouw die de gevolgen van het NSB-lidmaatschap van haar vader zelf heeft meegemaakt, heeft op mij een grote indruk gemaakt. Erg dankbaar ben ik dan ook dat Jeanne bereid was om twee uur lang een interview te geven over haar eigen leven.

Het omzetten van verhalen in je hoofd naar woorden op papier is wat ik het moeilijkst vond aan het maken van mijn profielwerkstuk. Zo lees je eerst een persoonlijk verhaal, vervolgens haal je daar informatie uit en bedenk je wat je wil zeggen in het werkstuk. Maar het omzetten hiervan naar woorden, bleek vaak lastiger dan gedacht. Daarnaast bleek het schrijven van een inleiding achteraf toch lastiger dan ik verwacht had.

Wanneer ik de zinnen eenmaal op papier had gekregen, kon ik er redelijk makkelijk een lopend verhaal van maken. Hierin sluiten de zinnen goed op elkaar aan. Het vinden van goede bruikbare bronnen is ook iets wat goed ging tijdens het maken van mijn werkstuk. Het interview met Jeanne ging ook perfect en was erg bruikbaar. Voor het interview was ik wat zenuwachtig. Ik wist namelijk niet goed wat ik wel en niet aan haar kon vragen. Maar toen het interview eenmaal begonnen was verliep alles zonder problemen en liep het gesprek vanzelf.

Kortom, hoewel ik wat laat begon met het maken van mijn PWS, heb ik mijn best gedaan om er een mooi werkstuk van te maken. Daarnaast heb ik heel veel over dit, voor mij onbekende onderwerp, geleerd. Grotendeels door het interview met Jeanne Diele-Staal.

Bronnenlijst

Internet:

https://nl.wikipedia.org/wiki/Nationaal-Socialistische_Beweging

<https://isgeschiedenis.nl/nieuws/de-turbulente-opkomst-van-de-nsb>

<https://www.niod.nl/nl/vraag-en-antwoord/nationaal-socialistische-beweging-nsb>

<https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2009/12/werkloosheid-jaren-dertig-hoogste-ooit>

<http://in.beeldengeluid.nl/kanaal/3201-1940/3219-kinderen-met-vakantie-naar-de-oostmark>

<http://www.drentheindeoorlog.nl/?aid=1005>

https://nl.wikipedia.org/wiki/Nationale_Jeugdstorm

https://www.youtube.com/watch?v=AHp4pmx_FCU

<https://www.werkgroepherkenning.nl/kenniscentrum/geschiedenis-2/de-periode-1931-1940/>

<https://anderetijden.nl/programma/1/Andere-Tijden/aflevering/276/De-Reichsschule-voor-jongens>

https://nl.wikipedia.org/wiki/Reichsschule_Valkenburg

<https://historiek.net/dolle-dinsdag-tweede-wereldoorlog/80943/>

<https://www.oudhouten.nl/recente-tijd/tweede-wereldoorlog/bombardement/tweede-wereldoorlog-bombardement-spoorlijn/>

<https://www.historischnieuwsblad.nl/nl/artikel/6451/het-lot-van-naar-duitsland-gevluchte-nsb-ers.html>

<https://www.nrc.nl/nieuws/2007/05/05/dat-ene-barre-jaar-beheerst-mijn-leven-11318806-a164403>

<https://nl.wikipedia.org/wiki/Bijltjesdag>

<https://www.verzetsmuseum.org/museum/nl/kinderen/voorkant/bevrijding/bevrijding,bijltjesdag>

<http://in.beeldengeluid.nl/kanaal/3344-bevrijding-in-amateurfilm/3353-nsb-arrestaties>

<https://anderetijden.nl/aflevering/577/Echtgenote-van-een-NSBer>

<https://www.anderetijden.nl/aflevering/663/Behandeling-foute-Nederlanders-na-de-oorlog>

<https://www.historischnieuwsblad.nl/tweedewereldoorlog/artikelen/de-kampen-voor-foute-nederlanders/index.html>

Telefoongesprek met Herinneringscentrum Kamp Westerbork

<https://www.dekrantvantoen.nl/vw/article.do?v2=true&id=DVHN-20050507-DW01010002&vw=org&lm=furie%2Cverschrik%2Cbewaringskamp%2Cwesterbork%2CDVHN>

<https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/gras-eten-in-het-interneringskamp~b89d243e/>

<https://www.omroepgelderland.nl/nieuws/2139253/Nijmegen-heeft-eerste-NSB-kindertehuis-De-Westerhelling-25-12>

<http://www.gahetna.nl/het-verhalenarchief/boskamp-huis-ter-heide>

<https://www.werkgroepherkenning.nl/kenniscentrum/geschiedenis-2/tehuizen-vervolg/>

<https://www.historischnieuwsblad.nl/nl/artikel/5949/het-laatste-taboe-in-nederland-nsb-kinderen.html>

<https://kunst-en-cultuur.infonu.nl/geschiedenis/168000-de-problemen-van-nsb-kinderen-na-de-bevrijding.html>

<https://www.digibron.nl/search/detail/012dbf141672a2863eadb5c9/nsber-als-vader>

<http://www.gahetna.nl/het-verhalenarchief/kind-oorlogstijd>

<https://www.groene.nl/artikel/vermaledijde-ouders>

<https://www.historischnieuwsblad.nl/nl/artikel/32551/nsb-ers-waren-in-de-war.html>

<https://www.werkgroepherkenning.nl/voor-wie/historische-achtergrondinformatie-over-kinderen-van-foute-ouders/zwijgzaamheid/>

<https://www.ad.nl/binnenland/nsb-kinderen-maak-niet-dezelfde-fouten-met-kalifaatkinderen~aef18988/>

<http://www.gahetna.nl/het-verhalenarchief/verhaal-moffenjong>

<https://www.nationaalarchief.nl/beleven/verhalenarchief/de-blik-van-afgrijzen-van-de-juf-zal-ik-nooit-vergeten>

<https://www.tubantia.nl/home/nazaten-nsb-familie-laten-boek-uit-winkels-halen~a3507e1c/>

<https://www.documentatiegroep40-45.nl/kinderen-nsbers-voor-het-leven-getekend/>

Boeken:

1. Kinderen van foute ouders van Chris van der Heijden.
2014 – Atlas Contact, Steenwijk
2. Als je wortels taboe zijn van Martijn Lindt
1993 – Uitgeverij Kok, Kampen

Logboek

datum	uren	wie	waar	werkzaamheden
5-okt	1		school	bruikbaarheid van boek beoordelen
6-okt	2		thuis	gegevens verzameld uit bruikbaarste boek
pws-dagen	5,5		school	inlezen + hoofd- en deelvragen gemaakt
24-sep	3		school	bruikbare bronnen gezocht + mailtjes verstuurd
26-sep	0,5		thuis	mailcontact met 'kind van foute ouder'
24-nov	8		thuis	deelvraag 1 gegevens verzamelen
25-nov	4		thuis	deelvraag 1 maken
27-nov	4		thuis	deelvraag 1 maken
28-nov	3		thuis	deelvraag 1 maken
29-nov	5		thuis	deelvraag 1 afgemaakt
22-dec	3		thuis	deelvraag 2 gegevens verzamelen
23-dec	3		thuis	deelvraag 2 gegevens verzamelen + mailcontact met interviewpersoon
24-dec	5		thuis	deelvraag 2 maken
25-dec	3		thuis	deelvraag 2 maken
27-dec	3		thuis	deelvraag 2 maken
28-dec	5		thuis	deelvraag 2 afgemaakt
30-dec	6		thuis	voetnoten gemaakt en gegevens verzameld dv 3
1-jan	2		thuis	gegevens verzameld deelvraag 3
3-jan	3		thuis	deelvraag 3 maken
3-jan	3		thuis	interview met Jeanne Diele-Staal
4-jan	3		thuis	deelvraag 3 maken
6-jan	4		thuis	deelvraag 3 afgemaakt
6-jan	6		thuis	verwerking hele interview met Jeanne Diele-Staal
7-jan	5		thuis	PWS afgemaakt
totaal	90			